

ÖREBRO UNIVERSITET
Institutionen för samhällsvetenskap
Kulturgeografi C, 41-60 p
Uppsats 10 p
VT-2006

Alternativ utveckling i byn Pakkam i Indien
- *genom räntefri ekonomi, empowerment & kvinnligt
företagande?*

Therese Allard & Maria Westerholm

Handledare: Krister Persson

Sammanfattning

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur man genom ett räntefritt lånesystem kan uppnå hållbar utveckling i en region i ett tredjevärlden land. Vi har också studerat hur kvinnornas liv i byn Pakkam, Kerala i Indien påverkats till följd av de räntefria lånen.

Vår frågeställning är hur kan ett räntefritt lånesystem leda till en hållbar utveckling? Vad har det blivit av JAK Medlemsbanks ekonomiska bidrag till Pakkamprojektet? Hur påverkar Pakkamprojektet kvinnorna, ekonomiskt, socialt och jämställdhetsmässigt?

I början av 2000- talet skänkte JAK Medlemsbank 250 000 kronor till ett utvecklingsprojekt i byn Pakkam, Kerala i södra Indien. För att kunna förvalta och fördela pengarna som JAK skänkt bildades Pakkam Group Sweden (PGS) - ekonomisk förening som intresserat sig för bönderna situation och ville hjälpa de fattiga bönderna i byn Pakkam att bli skuldfria med räntefria lån och att ställa om till traditionellt ekologiskt jordbruk för att skapa en hållbar utveckling i regionen.

Tidigt var man på det klara med att projekten skulle drivas av kvinnor med hjälp av empowerment. Anledningen till detta var att projekten skulle stärka kvinnorna och medvetengöra deras roll och skapa bättre levnadsförhållanden. Kvinnoprojekten med hantverksproduktion och ekologiska jordbruksprodukter har skapat sysselsättning och inkomst i byn och där alla familjer i byn är involverade. Projekten har visat på goda resultat och på sikt ska detta leda till självständighet och oberoende för befolkningen i byn.

Ekoturismresor har blivit en viktig del av projektet. I och med resorna får PGS medlemmar möjlighet att se och uppleva projektet på plats. Där får man träffa befolkningen i Pakkam och se hur kvinnoprojekten drivs.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	2
1.2 Syfte/Frågeställning	2
1.3 Avgränsning	2
1.4 Begreppsdefinition	2
1.5 Källor och källkritik	4
1.6 Metod	5
1.7 Disposition	6
2 Teori/Tidigare forskning	7
2.1 Empowerment	7
2.2 Hållbar utveckling	8
2.2.1 Rio De Janeiro konferensen 1992	9
2.2.2 Den industriella utvecklingen	10
2.2.3 Human Development Report	11
2.3 Globalisering	12
2.3.1 Nord/Syd	12
2.4 Räntefri ekonomi	14
2.5 Ekologisk ekonomi/Ekonomisk frigörelse	16
2.6 Sammanfattning	17
3 Projektbeskrivning	19
3.1 Pakkam Group Sweden (PGS)/Pakkamprojektet	19
3.2 Stödpar i Pakkamprojektet	20
3.3 SEEDS/SPACE	21
3.3.1 SEEDS	21
3.3.2 SPACE	22
3.3.3 "Den Gröna Revolutionen"	24
3.4 Bakgrund till Utvecklingsprojektet	24
3.5 Utvecklingsprojektet	27
3.5.1 Kvinnorna	27
3.5.2 Männerna	28
3.6 Bakgrund Ekoturismresor	29
3.7 Ekoturismresan	30
3.8 Rättvis Handel	31
4 Analys/slutsats	32
5 Käll - och Litteraturförteckning	38
6 Bilaga	43
6.1 Intervjufrågor	43
6.2 Intervjufrågor	43
6.3 Karta över delstaten Kerala i Indien	44

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vi har studerat ”Pakkamprojektet”, ett projekt som vänder sig till skuldsatta bönder i Kerala, Indien. Vi ska undersöka hur kvinnor i byn Pakkam kan bli skuldfria med hjälp av räntefria lån och om det kan vara ett sätt att uppnå en hållbar utveckling i regionen.

JAK, (Jord, Arbete, Kapital) är en svensk medlemsbank som drivs av medlemmarna själva, i dag ca 32 000 stycken, genom att ingå i en räntefri lånegemenskap. Där kan medlemmarna spara och låna pengar av varandra utan ränta. Genom ett ekonomiskt bidrag gick JAK Medlemsbank in och bidrog med 250 000 kr till bönderna i Pakkam i början av 2000-talet via Pakkam Group Sweden (PGS), en ekonomisk förening som vill hjälpa fattiga bönder i Indien att bli skuldfria och ställa om till ett ekologiskt jordbruk. Räntefria lån ger en möjlighet att bygga upp egna räntefria lånegemenskaper. PGS huvuduppgift är att förvalta och fördela pengarna från JAK.

Byn Pakkam ligger i norra Kerala, i provinsen Wayanad i södra Indien. Regionen Kerala ligger vid Arabiska sjön. I nordväst gränsar Kerala till delstaten Karnataka och i sydöst ligger Tamil Nadu. Kerala är den delstat i Indien som har kommit relativt långt i utvecklingen av synen på kvinnor självständighet och jämlikhet. Bland annat är skolgång för både flickor och pojkar prioriterat.

Vi har båda studerat ämnet kulturgeografi och har då vid flera tillfällen kommit i kontakt med begreppet hållbar utveckling. Vi har funnit begreppet så intressant att vi nu vill studera detta närmare och vi har då valt att undersöka ”Pakkamprojektet” i Kerala, Indien. Vi vill se om det finns en väg mot hållbar utveckling med den räntefria ideologin och kvinnor som låntagare, samt se hur JAK:s ekonomiska bidrag till detta påverkat projektet. För att få uppleva projektet i praktiken och se hur detta tillämpas har vi följt med på en av PGS:s ekoturism resor till Indien. Vår resa skedde i november 2005 tillsammans med PGS:s medlemmar.

1.2 Syfte/ Frågeställning

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur man genom ett räntefritt lånesystem kan uppnå hållbar utveckling i en region i ett tredjevärlden land. Vi har också studerat hur kvinnornas liv i byn Pakkam, Kerala i Indien påverkats till följd av de räntefria lånen.

1. Hur kan ett räntefritt lånesystem leda till en hållbar utveckling?
2. Vad har resultatet blivit av JAK Medlemsbanks ekonomiska bidrag till Pakkamprojektet?
3. Hur påverkar Pakkamprojektet kvinnorna, ekonomiskt, socialt och jämställdhetsmässigt?

1.3 Avgränsning

Vi utgår från teorier som behandlar begreppet empowerment (med inriktning på den kvinnliga frigörelsen i byn Pakkam, Indien), hållbar utveckling, globalisering och räntefri ekonomi. Det material vi kommer att använda oss av är JAK Medlemsbanks information om räntefri ekonomi, PGS: s material (dokument, reseskildringar och annat material t.ex. broschyrer, hemsida mm.) intervjuer, artiklar, litteratur samt mailkontakt med Shaji. K. Joseph (projektledare i Pakkamprojektet i Indien).

Den geografiska avgränsningen är till den plats som projektet i fråga bedrivs på, byn Pakkam i delstaten Kerala i södra Indien.

1.4 Begreppsdefinition

De begrepp som vi kommer att använda oss av är, empowerment, hållbar utveckling, globalisering och JAK Medlemsbank.

Begreppet empowerment fungerar som ett slags ”underifrån perspektiv” och ”inifrån perspektiv” och skall ledas av de berörda människorna. Makten att mobilisera sig i grupper,

tron på sin egen kapacitet, makten att fatta egna beslut samt medvetandegörande om detta hos människorna ses som viktiga delar i begreppet. (Elwér 2001 s. 243 f)

Begreppet empowerment har vi valt att använda för att visa på att kvinnors kamp och strävan kan hjälpa dem att förändra sin livssituation och få ett bättre liv för sig själv och sin familj.

Begreppet hållbar utveckling introducerades i och med Bruntland - kommitténs rapport, "Vår gemensamma framtid" (1987). Uttrycket hållbar utveckling fick därmed en mer preciserad betydelse än tidigare. Enligt den nya definitionen är hållbar utveckling när den tillfredställer dagens behov utan att minska möjligheterna för den framtida befolkningen att tillgodose sina behov. I synen på behov finns ekonomiska, sociala och kulturella aspekter med, men det är ekologin som sätter ramarna för dessa behov. (Sörlin (1987) s. 216 f) Begreppet hållbar utveckling har vi med av den anledningen att världen idag har nått en punkt då det har blivit var människas ansvar att värna om miljön och lära sig att leva på de resurser som finns att tillgå. För att uppnå hållbar utveckling måste vi skapa en balans mellan jorden och alla människor. Människor måste få större kunskap om hur de kan leva och bruka sina jordar på ett hållbart sätt som både gynnar naturen och människorna. (Boström & Sandstedt 2004 s. 19 f)

Globalisering är ett begrepp som innefattar världen idag. Globalisering som tog sin fart under 1900- talets senare hälft har lett till växande ekonomier, en växande produktionstakt men också marginalisering av länder i syd. Ökad produktion och distribution av varor och tjänster tillhör vardagen för länder i nord. Även när man talar om globalisering så finns miljöaspekten med som en allt mer diskuterad fråga, på så sätt att den allt högre konsumtionen och produktionen ställer allt högre krav på vår miljö och håller på att utarma den. Som ett led i den globaliserade processen så har det skapats alternativa rörelser såsom Greenpeace, vars mål är att genom fredliga demonstrationer få upp ögonen för miljöfrågor. (Paoloni 1999 s. 58 f)

JAK: s initialer står för **J**ord, **A**rbete och **K**apital efter de tre produktionsfaktorer som enligt den klassiska nationalekonomin är grunden för att skapa välstånd. JAK: s medlemmar sparar pengar utan att få ränta och lånar pengar utan att betala ränta. De som lånar pengar betalar en låneavgift som täcker bankens administration, information och utveckling. JAK Medlemsbank är en ekonomisk förening som driver en räntefri bank. Banken ägs av medlemmarna som genom årsstämma fattar gemensamma beslut. (Svensson 2004 s. 7) Vi använder Margit

Kennedys teorier om räntefri ekonomi eftersom JAK Medlemsbank har grundat mycket av sin ideologi på hennes teorier.

Begreppet räntefri ekonomi väljer vi att ha med i uppsatsen dels för att Pakkamprojektets kärna finns i den räntefria ideologin och dels för att belysa ett alternativ till det rådande ekonomiska systemet.

1.5 Källor och källkritik

Artiklar som berört temat i vår uppsats har vi läst och i delvis använt oss av. Den litteratur vi har använt oss av handlar om räntefri ekonomi, mikrokrediter, hållbar utveckling samt empowerment ur ett genusperspektiv.

De artiklar som är skrivna av PGS har varit svårtolkade och många gånger ofullständiga, detta har gjort att vi varit beroende av kontinuerlig kontakt med personer involverade i projektet. Den information vi fått av styrelsemedlemmarna i PGS har varit olika och otydliga. Från PGS:s hemsida har vi sökt upp en del användbar information som har varit bra. Litteraturen vi har använt oss av har vi lånat från Örebro Universitets bibliotek men vi har också använt oss av litteratur som vi haft på andra kurser när vi läst på Örebro Universitet.

Av vår handledare Krister Persson har vi fått hjälp att söka litteratur och han har också lånat ut böcker om empowerment och miljö relaterat till hållbar utveckling och kvinnor. Vi har haft två handledda träffar med Margaretha Arvidsson på Örebro Universitetsbibliotek, hon har hjälpt oss att söka litteratur. Från JAK Medlemsbanks huvudkontor i Skövde har vi fått information om bankens ideologi, räntefri ekonomi samt broschyrer om bl.a. stödsparprojekt. Vi har även använt oss av artiklar ur JAK:s medlemstidning Grus & Guld. På Internet har vi hittat material om ekoturism, rättvis handel, jämställdhet och SIDA.

Vi är båda medlemmar i JAK Medlemsbank. Maria är också ordförande i JAK Medlemsbanks lokalavdelning i Örebro län, där Therese tidigare varit styrelseledamot. Detta kan göra det svårt att ha ett helt kritiskt förhållningssätt till JAK Medlemsbank. Eftersom vi delar JAK:s grundidéer

om räntefri ekonomi.

Vi har fått stipendier av JAK Medlemsbank för att skriva C- uppsats om räntefri ekonomi och Pakkamprojektet. Pengarna (7500kr/vardera) täckte vår flygbiljett tur och retur till Goa i Indien.

1.6 Metod

I januari 2005 lånade vi, Therese och Maria, ut 5 000 kr räntefritt vardera till PGS. De ska under ett år lånas ut räntefritt till kvinnoprojekt i byn Pakkam och är ett räntefritt lån som ska förvaltas och sedan betalas tillbaka inom ett år. I gengäld har vi fått en guidad två veckors ekoturismresa i Kerala, Indien.

Vi har tagit del av PGS:s dokument om Pakkamprojektet, reseskildringar från ekoturismresor och annat material t.ex. broschyrer, hemsida mm. Vi har även använt oss av litteratur om empowerment, hållbar utveckling, globalisering och räntefri ekonomi.

Vi deltog i ett informationsmöte inför ekoturismresan på JAK:s kontor i Hälsans Hus i Stockholm i augusti 2005. Där fick vi träffa de andra som skulle med på resan. Vi blev upplysta om den indiska kulturen, klädkoder och fick även en del praktisk information om vaccinationer och eventuella mediciner samt packningstips.

Flygresan från Arlanda i Stockholm till Dabolim Airport i norra Goa tog ca 12 timmar. Sedan fortsatte vi 8 timmar med nattåget genom södra Goa och norra Kerala till staden Calicut. Därifrån färdades vi med minibuss i ca 4 timmar uppför Nilgiribergen (1000 meter högt) på kurviga vägar ca 15 mil in i regnskogen till byn Pakkam.

Vi har under våren 2006 utfört fyra kvalitativa intervjuer med två styrelseledamöter i PGS, samt Oscar Kjellberg från JAK Medlemsbank. Den första intervjun utförde vi den 2 mars i ABF huset i Örebro i samband med JAK Örebros årsmöte. Den andra intervjun genomfördes den 25 mars i Hälsans hus i Stockholm, i samband med Pakkam Group Sweden's årsmöte. Tredje och sista intervjun utfördes också den 25 mars i respondentens hem. För att förbereda respondenterna inför intervjuerna skickade vi frågorna till dem via e-post i god tid innan

intervjuerna. Vid samtliga intervjuer använde vi bandspelare. I de samtliga tre inspelade intervjuerna fick vi fram svar som i så hög grad skiljde sig från varandra, trots att de fått samma frågor. Anledningen till att svaren blev så olika anser vi beror på den bristfälliga dokumentationen i PGS. Den har genomgående varit både ofullständig och ostrukturerad. Samarbete inom PGS har enligt oss inte fungerar på grund av samarbetsvårigheter och starka personligheter med olika syn på projektet. Vi valde vi att ta att inte ha med intervjuerna som en del i uppsatsen. Den fjärde intervjun gjordes med Shaji. K. Joseph som är projektledare i Indien. Intervjun har gått till på följande sätt att han har fått frågor via e-post den 15 mars. Dessa frågor besvarades skriftligt och sändes sedan till oss via e-post. Samtliga frågor är formulerade utifrån vilken position och betydelse respondenterna har haft och har i projektet. Vi har valt att endast använda Josephs intervjusvar i vårt arbete eftersom han är mest insatt i projektet (Se bilagan för intervjupersonernas frågor).

Vi har i mars 2006 deltagit i PGS:s årsmöte och återträff för tidigare ekoturismresenärer på JAK: s kontor i Hälsans Hus i Stockholm. Dagen började med årsmötesförhandlingar och därefter åt vi en gemensam lunch. Under eftermiddagen visades bilder från höstens ekoturismresa, som vi själva var med på. Det skedde även gruppdiskussioner bland annat om hur PGS ska utveckla ett stödsparkonto till Pakkamprojektet.

1.7 Disposition

Vår uppsats består av sex avsnitt. Avsnittet ett består av en inledning där vi introducerar ämnet för uppsatsen, därefter följer syftet där vi redogör för våra frågeställningar, avgränsningen, begreppsdefinition, källor och källkritik samt metod och sist disposition. I det avsnitt två presenterar vi teorier och tidigare forskning om empowerment, hållbar utveckling, globalisering och räntefri ekonomi. I avsnitt tre kommer en beskrivning av JAK Medlemsbank och Pakkamprojektet, hur de fungerar i praktiken och vilka organisationer som projektet samarbetar med. I avsnitt fyra gör vi en analys av Pakkamprojektet utifrån de teorier som vi tidigare presenterat. I avsnitt fem presenteras vi en käll- och litteraturförteckning av det material vi använt oss av. I avsnitt sex finns bilagor till intervjufrågor och en karta över byn Pakkam i delstaten Kerala i Indien.

2 Teori/Tidigare forskning

Här kommer en presentation de av teorier/tidigare forskning om begreppen empowerment, hållbar utveckling, globalisering samt räntefri ekonomi.

2.1 Empowerment

Begreppet empowerment spänner över många områden. Det handlar om olika möjligheter att finna sätt att uttrycka sin vilja och möjligheter att förändra sin egen livssituation.

Empowerment ska fungera som ett slags "underifrån perspektiv" och "inifrån perspektiv" och skall ledas av de berörda människorna. (Kabeer 2002 s. 19 ff) Det kan också vara så att människor som har en idé om hur de kan förändra sin egen livssituation får ekonomisk hjälp för att kunna driva igenom det hela. Makten att mobilisera sig i grupper, tron på sin egen kapacitet, makten att fatta egna beslut samt medvetandegörande hos människorna ses som viktiga delar i begreppet. Möjligheten att fatta egna beslut rörande var man vill bosätta sig och med vem, om och hur många barn man i sådana fall vill ha, rätten att flytta om man så vill, att få välja sitt eget umgänge/vänner. Dessa saker är viktiga att man tillgodoser och de utgör också grunden för kvinnors frigörelse. Det är under dessa förutsättningar som kvinnan kan skapa sig ett eget liv och formas till den kvinna hon vill vara. Inom begreppet talas det om så kallade "verktyg" för att uppnå empowerment. (Kabeer 2002 s. 21 f)

Den först är *resources*, vilket skapar förhållandena under vilket valen görs. Resurser kan vara sociala, materiella eller humanitära. Dessa påverkas alltså inte bara av var man bor eller vilken ekonomi man har utan även av de sociala och humanitära resurser man har för att kunna göra egna val. Resurserna distribueras genom en rad olika institutioner och processer och dessa påverkas av regler, och normer som finns i samhället. Det andra är *agency*, vilket ses som hjärtat i processen i vilket valen också görs. Detta relaterar också till makt som en mycket viktig komponent och det är genom *agency* som man kan fastställa mål och senare genomföra dem. Härigenom skapas också gemenskap, mening, motivation och syfte med ett mål. Begreppet kan ses som positivt, då man syftar till att människor kan forma sina egna mål och sedan genomföra dem. Det negativa är att människor inte alltid vet hur man skall uppnå

sina mål och ser då våld som en tänkbar lösning till att nå sina resultat. (ibid) Det tredje och sista är *achievements*, vilket är resultatet av valen som görs. (Kabeer 2002 s. 21 f)

”Sida definierar fattigdom som brist på makt, valmöjligheter och resurser” (Magnus Jacobson; OmVärlden nr 6 september, 2005, s.6 f).

Om man vill att begreppet empowerment ska kunna upprätthållas måste man se till att i större utsträckning satsa på kvinnorna. I varje kvinna finns en inneboende kraft att vilja förbättra sin situation och det är oftast de omgivande faktorerna som står i vägen och hindrar, såsom nämnt ovan i texten. SIDA arbetar med olika projekt runt om i världen för att öka jämställdheten hos kvinnor. Detta ser man som ett sätt att bekämpa fattigdom och uppnå hållbarhet. Det som man måste arbeta på är en rad olika punkter, bl.a. så måste man öka utbildningen för kvinnor. Detta är ett sätt att få dem medvetna om sin egen situation och möjligheten att få ett arbete. Kvinnors obetalda arbete måste ses över och man menar att om kvinnor inte tvingas att utföra alla tunga och obetalda sysslor i hemmet skulle det finnas mer tid till eget företagande och studier m.m. Kvinnor bör få större möjlighet att starta egna företag och ta lån från banken, mer ansvar bör läggas på kvinnorna och de behöver också få möjlighet att äga mark, fastigheter och mycket annat. En mer öppen marknad för de produkter som produceras av kvinnor i fattiga länder skulle bidra till ökad utveckling för kvinnorna.

(<http://www.sida.se/jamstalldhet/snurran.htm> den 25 april 2006)

Förutom det som just nämnts är det viktigt att man satsar på demokrati och hälsovård för kvinnor och barn. Som det ser ut i världen idag så ägs och drivs det mesta av männen och kvinnorna har ingen plats i det offentliga. Om man vill ha en ändrad världsbild måste man börja medla med kvinnor, något som gynnar landets utveckling i helhet.

2.2 Hållbar utveckling

År 1945 bildades Förenta Nationerna (FN), med mål att förena nationer som ville arbeta för att öka säkerheten i världen. År 1966 antog FN: s generalförsamling två konventioner. Den första konventionen är *politiska och medborgerliga rättigheter (MR)* som skall garantera människor rätten att uttrycka sin åsikt, ha en egen religion, tänka fritt osv. utan att riskera att hamna i fängelse eller utsättas för våld. (Agebjörn och Elmqvist 2004 s.24 ff) Den andra

konventionen är *ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ESK)* och innebär att man i ett land efter bästa förmåga skall försöka leva upp till målet att landets befolkning skall arbeta för att alla barn skall få en fullvärdig utbildning, ingen skall behöva vara utan mat eller social omsorg osv. Det som skiljer konventionerna åt är att om ett land skrivit under MR så är landet enligt lag skyldiga att efterleva konventionen medan EKS är en konvention som kan ses som en vision och ett mål som länder skall sträva efter att uppnå. (Agebjörn och Elmquist 2004 s.24 ff) Om man strävar efter att uppfylla MR och ESK som innebär att jorden människor får det bättre och kvinnors status ökar så kommer också de berörda människorna att kunna kämpa för en mer hållbar utveckling. Om människor blir accepterade och får det bättre ekonomiskt så är det lättare att finna den gemensamma kraften som behövs.

Under mitten av 1900- talet efter det att världen hade drabbats av en rad naturkatastrofer och industrialiseringen hade börjat göra märkbara avtryck i människans miljö, bestämde sig Sverige för att ta initiativ till att öppna frågan på nationell nivå. Eftersom världens länder alla kämpade mot olika slags miljöproblem sågs detta som en god början. År 1972 hölls då en konferens och resultatet blev United Nations Environmental Programme (UNEP). År 1983 skapade FN; s generalförsamling Världskommissionen för miljö och utveckling, med syfte att skapa en hållbarhet både för ländernas miljö men också för människorna som lever där. Här var det den dåvarande norska premiärministern Gro Harlem Brundtland som ledde arbetet. (Möller 2005 s. 29) Brundtland-kommisionens rapport "Vår gemensamma framtid" (1987) gav uttrycket hållbar utveckling en mer definierad betydelse. I och med att det är ekologin som ska sätta ramarna för den framtida befolkningens behov. (Sörlin, 1987 s. 216 f)

Rapporten syftar till att möta dagens behov av att satsa på både miljömässig och mänsklig utveckling med en hållbarhetstanke som syftar till att man skall tänka på och vårda naturen på ett sådant sätt att den lämnas oförstörd över till nästa generation. Vidare så vill rapporten belysa att det finns ett klart samband mellan miljö- och utvecklingsfrågor. (Jamison, 2003 s.80 f) Kritiken mot rapporten har varit att utvecklingen ses utifrån de "rika" ländernas perspektiv och inte från de "fattiga" ländernas perspektiv. De fattiga länderna menar att orsaken till miljöförstöring, svält och fattigdom beror på de rika ländernas regler och utnyttjande. (Söderberg & Corell 2005 s. 29)

2.2.1 Rio de Janeiro- konferensen 1992

I Rio de Janeiro i Brasilien 1992, fortsatte världens länder att diskutera utveckling vad gäller människor och miljön.(ibid) På de dryga 20 åren sen Stockholmkonferensen genomfördes har ländernas utveckling ändrats avsevärt och det gick att på ett nytt sätt klargöra problematiken mellan nord och syn, vilket innebär att de rika länderna i nord kom att inse att världens fattiga länder inte hade samma förutsättningar och ambitioner att satsa på att skapa en hållbar miljö i sina länder då de fortfarande kämpade mot hunger och sjukdomar m. m Under konferensen i Rio de Janeiro undertecknade många länders stats- och regeringschefer Agenda 21, en handlingsplan för hur man under 2000-2020 skall gå till väga för att skapa en hållbar miljömässig och mänsklig utveckling. (Agebjörn och Elmqvist 2004 s.24 ff)

Efter Rio konferensen hölls ytterligare år 2002 en konferens i Johannesburg, också kallat Världstoppmötet om hållbar utveckling, World Summit om Sustainable Development (WSSD). På mötet skapades ett forum för alla de länder som varit med vid tidigare konferenser och tanken var att länderna nu skulle kunna se hur långt de hade kommit med att implementera Agenda 21 i sina hemländer men också hur långt man kommit i processen mänsklig utveckling och hållbarhet. Det som blev tydligt på mötet var att länder i syd ansåg att de var tillbakahållna av de rika länderna på så sätt att de inte ansåg sig ha tillgång till världsekonomin. De ville ha lika handelsavtal som för länder i väst. Resultatet av mötet i Johannesburg var ett partnerskap för hållbar utveckling, som i praktiken innebar att det är landets stat tillsammans med företag och människorna däri som skall skapa hållbarhet. På så sätt tar man bort hela ansvaret från staten. (Söderberg & Corell 2005 s. 22)

2.2.2 Den industriella utvecklingen

Hållbar utveckling kan ses utifrån olika perspektiv. Den första handlar om *teknik* och den tekniska utvecklingen som har avancerat allteftersom industrialiseringen tagit fart. Tekniken kan användas för att minska fattigdomen i världen, på så sätt att man kan få fram mediciner och vacciner som skyddar människor från att dö. Genom Internet kan man föra ut ett större budskap om hur världen är konstruerad och hur man på olika sätt skulle kunna mobilisera sig för att kunna påverka sin egen livssituation. Samtidigt kräver produktion och transporter av varor och tjänster enorma resurser, vilket leder till en enormt hög energiförbrukning, en ändrad växthuseffekt, ozonskiktets förtunnande till följd av en ökad produktion och av farliga utsläpp, som försurar skog och mark. Detta leder så småningom en ekologisk förstörelse. (Salih 2001 s.117 ff) Dessutom kan ländernas ekosystem ta skada utav den nya teknologin, ett

exempel är utvecklingen av GMO- grödor. Grödor vars genetiska sammansättning är skapad på teknisk väg.

De genmodifierade grödor som säljs till fattiga länder i syd kan slå ut den befintliga växtligheten eftersom man inte vet hur olika jordar i olika länder fungerar och påverkas på olika sätt. (Human Development Report 2001 s. 9 ff)

Det andra är *produktion* och då syftar man på den mängd som behöver produceras för att kunna förse människor med nödvändigheter. Man tar av de icke- förnyelsebara källorna istället för att se till de alternativa källorna. Det tredje handlar om *nord/syd* där det råder ojämlika förhållanden i resursfördelningen. Det är den rika delen av världen (nord) som står för utsugningen av jordens resurser och man kan fortsätta sin höga konsumtion på jordens resurser på bekostnad av de fattiga länderna. (Salih 2001 s.118 f)

För att uppnå hållbar utveckling måste man börja med att lära sig mer om jordens resurser och begränsningar. Tillsammans måste all jordens befolkning och då främst den rika delen av världen se till alternativa energikällor. Vi måste också börja leva i gemenskap och solidaritet med människorna på jorden och nyttja rättvist och på ett hållbart sätt. Miljön står i centrum när man talar om hållbar utveckling och många relaterar en lösning till Agenda 21 som visar på strategier för en mer hållbar miljö. (ibid)

Det som är viktigt att förstå när man talar om hållbar utveckling är att det är allas ansvar att se till att det blir bättre för jordens människor. Var dag matas man med informationen om hur man kan råda bot på rådande förhållanden och skapa en bättre tillvaro. De fattiga länderna är idag skuldsatta och de har inte kapacitet att betala tillbaka på sina stora lån så en avskrivning är ett sätt att ändra på rådande förhållanden. Världens fattiga måste få en chans att börja om från början och bygga upp sina länder. Dessutom måste de få möjlighet att få vara med på den globala marknaden genom bl.a. att det skapas en marknad på ländernas produkter och att man inför fackföreningar och mänskliga skyddsnet. (ibid)

2.2.3 *Human Development Report*

I Human Development Report 2004 (sammanfattningen) kan man läsa om vikten att se till människors kulturella skillnader. Trots olika religion, kultur och språk måste det finnas en

enhet mellan människorna och man måste på alla plan försöka mötas. Ett exempel kan vara inom politiken och juridiken, där man skall ha rätt att utöva sina kulturella lagar och dessa skall få plats i landets vanliga lagsystem (Human Development Report 2004, s.17). Det kommer också att krävas att man i kalendrar tar upp andra religioners helgdagar.

I Human Development Report 2003 (sammanfattningen) kan man läsa att år 2000 skrev ett stort antal regeringschefer och statssekreterare under FN: s millenniemål. Det här innebär att länder under en period mellan 2000- 2015 gemensamt ska arbeta för att uppnå en bättre och en mer hållbar värld för hela jordens befolkning. I åtta punkter tar man upp det viktigaste som behöver förändras och bl.a. är det att utrota fattigdom och svält och förse världens människor med hälsovård och rent vatten. (Human Development Report 2003, 9 ff) Dessa mål kanske inte kommer att kunna uppfyllas men det är viktigt att världens länder gemensamt arbetar i samma riktning om man någon gång skall kunna uppnå hållbar utveckling.

2.3 Globalisering

Globaliseringen syftar till förändringar i världen som öppnat upp marknaden och det civila samhället för alla aktörer. Människor flyttar och arbetar över nationsgränserna. Teknik, kommunikation, distribution av varor och tjänster, sociala rörelser och kulturer m. m har skapat en känsla av att världen krympt och kommit närmare oss alla. I våra hem kan vi idag surfa på Internet eller titta på parabol- TV och efter bara några minuter kan vi få en uppdatering om vad som händer i världen. När det gäller handeln med andra länder så finns idag en möjlighet att förlägga sin produktion i något annat land i syd. Många har valt Asien som arena för produktion. Baltikum är ett annat geografiskt område som börjar bli mer och mer attraktivt. Anledningen till att man väljer platser som dessa är att man kan sänka sina produktionskostnader och det finns en stor tillgång på människor som kan tänka sig att arbeta för en minimilön. (Paolini 1999 s. 58 f)

2.3.1 Nord/Syd

När man talar om globaliseringen som sådan brukar man dela in den i ett nord och sydperspektiv, där syd representerar världens fattiga länder och nord de rika länderna i nord såsom exempelvis vårt land Sverige. Det är viktigt att förstå att globaliseringen inte gynnar alla. För en del fattiga länder är var dag en kamp mot svält och sjukdomar så är den tekniska

utvecklingen med t.ex. Internet och TV inte det som man först prioriterar. För dem finns en helt annan värld och på ett eller annat sätt så kommer de att dras in i globaliseringens famn, exempelvis så finns det många fattiga människor som tvingas jobba för stora företag för att kunna försörja sina familjer. Små barn som arbetar i matfabriker för att deras kroppar och händer är så små att de lättare och snabbare kan producera mer produkter. Barnen vars tid i skolan går förlorad. (Thörn 2002 s.24 f)

En aspekt är att man skapar arbetstillfällen för människor som behöver dem. Nackdelen med denna typ av produktion i lågavlönade länder är att man bortser från de lagliga arbetsvillkor och social välfärd. Allt styrs enbart av vinstintresse, en av globaliseringens många baksidor. Indien är dessutom ett land där man har valt att satsa på IT och teknologi och man spår en ljus framtid för Indien. En del av befolkningen kommer att få en ekonomisk trygghet och få en högre status i samhället. Dock är det bara en ytterst liten del av världsdelen som gynnas av det och det är framförallt inte kvinnorna. (ibid). Globaliseringen har slagit hårt mot världens kvinnor och de har på många sätt fått det sämre. De har i de flesta länder i syd ingen möjlighet till att få äga någon mark eller liknande, de får inte gå i skolan utan de får dra det tunga lasset hemma. De är en hårt arbetade grupp som till stor del är dubbelarbetande, det vill säga, de arbetar både i hemmet och ute på fälten, för en ytterst liten summa pengar som dessutom sällan går till dem själva utan förvaltas av mannen. Analfabetismen är i de flesta fattiga länder utbredd och på grund av att många människor och då speciellt inte kvinnor och barn kan läsa och skriva så blir de återigen offer för utnyttjande. (Ibid s. 24 f)

”en verkligt grundläggande ombildning av den rumsliga organisationen av sociala relationer på alla nivåer, från lokal till global. Varje ”geografisk” plats i världen håller på att omgrupperas i förhållande till nya globala realiteter, deras roller i den större helheten håller på att omfördelas, och deras gränser löses upp medan de i större grad överträds av allt ifrån investeringsflöden till kulturella influenser och satellit – TV-kanaler”. (Paolini 1999 s. 63)

Citatet i boken *Globaliseringens kulturer – Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*, beskriver i stort vad som kännetecknar dagens globalisering. Paolini, menar på att världen som vi lever i krymper så att allt smälter ihop till en helhet, en enhet där det finns en blandning av människor, kulturer och åsikter. Världen delar upp sig i olika ”block”, såsom EU för att på olika sätt kunna konkurrera på världens arena. Handeln mellan länder ökar och länder i nord såsom Sverige väljer att etablera verksamheter i länder i

syd. På så sätt kan de öka sin produktion och få ner produktionskostnaderna. (Paolini 1999 s. 63 ff)

Under 1900- talets andra hälft har en rad olika sociala rörelser och frivilligorganisationer växt fram, såsom Greenpeace, en politiskt- och religiöst obunden organisation som genom fredliga aktioner försöka skapa en bättre värld med ambitionen att bevarar miljön och skapa fred på jorden) och Amnesty International, som arbetar för att människors rättigheter skall efterlevas i världen och att ingen utsätts för tortyr, kränkande behandling osv. Dessa organisationer fungerar som ett komplement till världen idag och ser till människors och miljöns behov och arbetar för det som den rådande ekonomin inte ger utrymme för, då storskalighet och hög produktion skadar människor och natur. Genom andra sociala rörelser som vuxit fram kan man få människor att mobilisera sig och kämpa för sin sak. Bland annat så kan exempelvis kvinnor genom Internet träffa andra likasinnade och utbyta tankar och erfarenheter om sin situation. Dessutom kan de genom Internet föra ut sitt budskap och nå alla slags människor runt om i världen, en positiv följd av globaliseringen. (Paolini 1999 s. 63 ff)

2.4 Räntefri ekonomi

Den syn på det nuvarande ekonomiska systemet som vi presenterar här utgår från Margit Kennedy och JAK Medlemsbanks syn på ekonomi och ekologi.

Margit Kennedy är en av de mest kända förespråkarna av räntefri ekonomi idag. Hon är verksam vid Universitetet i Berlin, Tyskland som professor i arkitektur. Kennedy har även arbetat som arkitekt och stadsplanerare i flera länder samt skrivit böcker om räntefri ekonomi. Böckerna handlar om en rad problem som finns kring det nuvarande penningssystemet. (Grus & Guld nr 2, 2006)

JAK Medlemsbank anser att ränta är en betalning man får för att man äger något, det är en betalning som någon får utan att en arbetsprestation har utförts. Ränta är den ersättning någon får för att man lånar ut pengar till någon annan eller den avgift som man får betala för att man får låna pengar av någon. JAK skiljer på ränta och låneavgift. Låneavgift består av de kostnader som en bank har för att administrera sparande och lånande. Inflationersättning och

riskersättning tas även den bort från det man betalar när man ska låna pengar i JAK.
(Svensson 2004 s. 39)

I det nuvarande ekonomiska systemet anses ränta vara ett verktyg som håller i gång cirkulationen av pengarna. Man menar att utan ränta skulle de som har pengar över inte vara motiverade att låna ut dem till andra. Det finns en risk att pengarna sparas i madrassen istället för att komma folk till nytta. Pengarnas cirkulation ska vid en räntefri ekonomi säkras genom att man inför en användaravgift istället för ränta, användaravgiften blir som en cirkulationsgaranti. När pengarna lånas ut till någon eller används för konsumtion är pengarna i cirkulation och man betalar ingen användaravgift. När pengarna inte används utan läggs på hög någonstans t.ex. i madrassen tar man pengarna ur cirkulationen och då betalar man en användaravgift. (Kennedy 1989 s.44 ff)

Kennedy anser att det finns många problem med det nuvarande ekonomiska systemet. En del av dem beror på att vi människor bär på en del missförstånd när det gäller pengar. Det vanligaste missförståndet handlar om att den ekonomiska tillväxten endast kan ske på ett sätt. Enligt Kennedy finns tre olika tillväxtkurvor i vårt samhälle. Den som människan själv följer är den naturliga tillväxtkurvan, den växer snabbt i början men planar sedan ut. I början av livet växer människan rätt så fort sedan går det långsammare tills kroppens slutar att växa när vi är i 21 års ålder. Från och med denna tidpunkt förändras människan kvalitativt men inte längre kvantitativt. Så är det för växter, människor och djur. Dessa slutar att växa när de nått en optimal storlek. Vilket är den enda hållbara utvecklingskurvan enligt Kennedy. (Kennedy 1989 s.18)

Den mekaniska tillväxtkurvan är linjär och visar på den tillväxt som sker när fler maskinerna producerar fler varor eller när mer kol producerar mer energi och liknande. Den kurvan ökar tills maskinerna stoppas eller kolet tar slut. En exponentiell tillväxtkurva växer sakta i början sen ökar den ständigt tills den slutligen skenar iväg vertikalt i en kvantitativ ökning och med jämna mellanrum kan man se att det sker en fördubbling av växandet. En sådan tillväxtkurva finner man t.ex. vid ett sjukdomstillstånd som vid tillväxten av en cancercell. (Kennedy 1989 s. 18ff) Det är en sådan typ av tillväxtkurva som är inbyggt i det rådande ekonomiska systemet som grundas på en ekonomi med ränta på ränta. Som det ser ut nu råder det ett konstruktionsfel i den nuvarande ekonomin enligt Kennedy som kommer att haverera i endera

en ekologisk eller en ekonomisk kollaps eftersom tillväxten måste öka till varje pris. (Grus & Guld nr 2, 2006, s. 19)

Ett annat missförstånd är att vi bara betalar ränta när vi lånar pengar. I alla varor och tjänster vi köper finns en räntekostnad medräknat i priset. Eftersom det finns någon i tillverkningsprocessen som investerat pengar i varan eller i omkostnader och vill ha tillbaka dem genom ränta. Desto mer som har investerats i varan eller tjänsten ju större andel ränta ingår i priset. Enligt Kennedy går mer än 40 procent av det vi betalar till räntor. (Kennedy, 1989, s 25f)

Det tredje missförståndet handlar om att det nuvarande ekonomiska systemet är lika för alla och att vi tjänar lika mycket på det. Eftersom vi alla måste betala räntor när vi lånar pengar för att köpa varor och tjänster och att vi alla får ränta när vi spar våra pengar. Enligt Kennedy betalar åttio procent av befolkningen mer ränta än den får, tio procent tjänar lite på systemet och tio procent vinner mycket på det. (Kennedy, 1989, s. 27f) Det finns en mekanism i det nuvarande penningssystemet som ständigt omfördelar pengar, från dem som har lite pengar till dem som har mycket pengar. (Grus & Guld nr 2, 2006, s. 20)

2.5 Ekologisk ekonomi/Ekonomisk frigörelse

JAK Medlemsbank anser att det finns en motsättning mellan ekonomi och ekologi som grundar sig på det rådande ekonomiska systemet. Ekologi är läran om naturen. Ekonomi betyder hushållning, att ordna och förvalta. Det handlar inte bara om att förvalta pengar utan om att se till hela naturen. Nationalekonomi är vetenskap om samhällets ekonomiska förhållanden. Det finns en motsättning mellan ekonomi och ekologi som grundar sig på det nuvarande ekonomiska systemet. Eftersom ekonomin sätts före ekologin. Detta vill medlemmarna i JAK ändra på genom att byta ut det ekonomiska system vi har idag till en räntefri ekonomi. (Svensson 2004 s. 14f)

JAK hävdar att skuldökningen i samhället och i tredje världen leder till att allt färre individer styr över sin egen ekonomi. Ju större skulder desto mer utlämnad är människan till långivarna. I och med skuldökning ligger den ekonomiska makten hos de resursstarka långivarna, som med hjälp av räntorna byggt upp ett enormt kapital. Därför är det de resursstarka långivarna

som ställer villkoren idag. Detta leder till att alla individer inte har samma möjligheter. Då spelar det inte längre någon roll hur skicklig eller handlingskraftig en person är eller om att ha en bra affärsidé. Eftersom det nuvarande penningssystemet kontinuerligt omfördelar pengarna via räntorna, från människor som har lite pengar till de människor som har mycket pengar. Omfördelning av pengar ger makt till de resursstarka att påverkar den politiska dagordningen. De resursstarka i dag är privata organisationer, stora företag, privata/offentliga pensionsfonder eller stiftelser. (Svensson 2004, s. 6f)

Med ekonomisk frigörelse menar JAK att på det personliga planet göra sig fri från ränteskulder. Det är även viktigt att kunna tänka fritt i ekonomiska frågor, dvs. inte endast följa de fastslagna sanningar som finns i dag. Att vi kan bli fria från kravet på ständig tillväxt. (Svensson 2004, s. 3)

2.6 Sammanfattning

Empowerment är ett begrepp som egentligen saknar definition, eftersom empowerment skapas av människor för människor i den specifika livssituationen de befinner sig i just då. Empowerment kan ses som ett verktyg för att förändra sin situation. Ingen statsmakt eller utomstående kan styra över människor som vill förändra sin egen situation. I många länder är det kvinnor som står för empowerment, för det är oftast denna grupp som är den mest utsatta. Det är oftast kvinnorna som inte har någon makt eller egen inkomst så de får förlita sig på den inre styrkan att kunna ändra på sin egen livssituation. SPACE är PGS: s samarbetspartner på plats i Pakkam. En organisation som leds av kvinnor för kvinnor. För att medvetandegöra kvinnor som entreprenörer och egenföretagare, genom räntefria lån och empowerment.

Ekonomi, social välfärd och miljö är tre centrala begrepp i hållbar utveckling och dessa går hand i hand. Det är viktigt att förstå att det är människorna på jorden som genom alternativa resurser skapar hållbarhet, så att samhället och miljön kan lämnas oförstörda över till nästa generation.

Globaliseringen har haft både positiva och negativa effekter för jordens befolkning. Om man bor i land i väst så kan man få bli en del av en växande ekonomi, bättre välfärd, möjligheter att arbeta och plugga utomlands. Globaliseringen delade upp världen i nord och syd. Ett

exempel på det är bönderna i Pakkam vars jordbruksprodukter som är svåra att sälja på den globala marknaden.

Vi har valt att ta upp begreppen empowerment, hållbar utveckling och globalisering eftersom begreppen ger oss som läsare en förståelse och kunskap om hur världen ser ut. Det är viktigt att ha lite bakgrund om hur situationen ser ut för människor i världen och att människor har så olika förutsättningar. Utifrån denna teoretiska bakgrund och sammanfattning kommer vi att gå in på en projektbeskrivning.

3 Projektbeskrivning

I detta avsnitt kommer en beskrivning av Pakkamprojektet på plats, vilka olika projekt som finns och hur de fungerar. Pakkam Group Sweden (PGS) är en ekonomisk förening som förvaltar och fördelar pengarna i Pakkamprojektet och de samarbetar med den indiska organisationen SPACE som är ett kooperativ av medvetna bönder. Hur fungerar den och hur samarbetar de med PGS? Vi kommer också att redogöra för hur man kommer att utveckla stödparprojekt i Pakkam. Vi har gjort en redogörelse för hur det kan se ut idag i ett tredje världens land, såsom Indien. Ekoturismresor och varför det är en del av projektet? Rättvis handel har blivit aktuellt på senare år och förhoppningen är att den ska bli ännu en länk mellan Indien och Sverige.

3.1. Pakkam Group Sweden (PGS)/Pakkamprojektet

Under år 2000 kom JAK Medlemsbank att intressera sig för byn Pakkam i Indien, efter att man fått kontakt med kooperativet SEEDS (*Society for Ecological & Enviromental Development*). I juni 1999 nådde Jubelkampanjen 2000 i Köln sin höjdpunkt då det överlämnades över 18 miljoner namnunderskrifter, från människor runt om i världen som vill få fattiga länders lån avskrivna. (Agebjörn & Elmqvist 2004 s. 79) Det var i samband med detta sommaren 1999 som Panamoottil Thomas John (P.T. John) från SEEDS träffade bl.a. Oscar Kjellberg, utvecklingsansvarig på JAK, som intresset växte och kontakter knöts. JAK Medlemsbank fick nu en möjlighet att utveckla sin ideologi om räntefri ekonomi på ett internationellt plan. Kort därefter bildades en arbetsgrupp av JAK medlemmar som intresserat sig för böndernas svåra situation i Pakkam. (Aldergård (datumlös))

JAK Medlemsbank hade vid den här tiden pengar som kom från ett överskott som placerats i räntebärande papper och som gett 250 000 kr i räntor. JAK som inte befattar sig med räntor beslutade att pengarna skulle överlåtas till Pakkam som en gåva, för att placeras i olika projekt och sedan återinvesteras i Pakkam allt eftersom lånen betalades tillbaka. För att förvalta dessa pengar och stödja Pakkam bildades 2002 en ekonomisk förening "Pakkam Group Sweden". En del av pengarna lånades ut till de familjer som var värst drabbade av skuldfällan, vid det tillfället cirka 15 familjer. Skuldsanering för några av de värst drabbade bönderna var nödvändigt eftersom skuldfällan satt dem i en sådan situation att flera bönder tog sina liv. (Hallandsposten, Eklöf (datumlös))

Startpengarna från JAK användes även till att bygga upp en fröbank med traditionella gamla frösorarter som ska förvaras på Kanavu skolan. Där kan bönderna som ska lägga om till ekologiskt jordbruk låna sitt utsäde och året efter lämnar de tillbaka fröer, som sedan kan lånas ut till någon annan. Även husdjur (kor, får och höns) av gamla djurstammar finns för avel. Man har anlagt ett bevattningssystem med pump och pumphus vid floden Kabani som rinner genom byn för att förse odlingarna med mer vatten. Bevattningskanalen var ett projekt som engagerade de flesta invånarna i byn. Man gick samman och grävde ur en kanal med gemensam handkraft. Detta gav bönderna två skördar om året, vilket även genererar arbete åt lantarbetare som inte har någon egen mark. (Pakkam Group Sweden (datumlös))

En del av pengarna, dvs. de 250 000 kr, har fördelats utan att PGS fått någon ekonomisk redovisning av P. T. John som visar på vad pengarna har använts till. Trots att det finns ett ordentligt avtal mellan SEEDS och PGS som i detalj talar om vikten av en grundlig redovisning. PGS har på senare tid upptäckt att en del av pengarna inte hamnat i Pakkam alls, utan i andra projekt runt om i Kerala. (Zotterman 2006)

3.2 Stödspår i Pakkamprojektet

Stödspår är en tjänst som bara finns hos JAK Medlemsbank här i Sverige. Stödspår vänder sig till både människor ute på landbygden och i stadsbygden. Tjänsten är till för en organisation, kommun eller ett företag som är i behov av lån till ett projekt som bygden vill stödja. Låntagaren måste vara medlem i JAK Medlemsbank och låneavgiften är densamma som för alla medlemmar. JAK finansierar lånet med den räntefria inlåning som görs på särskilda stödsparkonton av t.ex. bygdens invånare, organisationer, företag och kommun. Den som stödspårar behöver inte vara medlem. Stödspårarna öppnar egna konton och uppger att sparandet ska användas av stödspårprojektet. (JAK Medlemsbank 2004-11-24)

PGS har startat ett stödsparkonto för Pakkamprojektet i JAK Medlemsbank. Där kan den som vill stödja Pakkamprojektet spara pengar på ett stödsparkonto. Den som sparar gör det möjligt för kvinnogrupperna i Pakkam i Indien att starta ett mejeri- och biogasprojekt samt bygga upp en egen räntefri låneverksamhet. Vilket resulterat i ökad ekonomisk trygghet för bönderna i byn Pakkam. (Erickson 2006 s.3)

Genom PGS fördelas lånen till de olika kvinnoprojekten. Det som ännu saknas för att driva igenom detta stödparprojekt är borgenärer här i Sverige. PGS arbetar för närvarande med detta och tanken är att det ska skapas borgenärsgrupper som ska bestå av ca 4-6 personer och varje grupp ska gemensamt gå i borgen för 50 000 kr tillsammans. (PGS: s träff i Stockholm den 26 mars 2006)

3.3 SEEDS/SPACE

År 1990 bildades *Farmers Relief Forum - Kerala (FRF)*, efter att bönder som hamnat i den välkända skuldfällan, fattiga länder i syd tog lån av rikare länder i väst i började på 50-talet för att bygga upp infrastrukturen och få igång sin egen odling i de egna länderna m.m. För att göra detta behövdes stora lån som långgivaren dessutom krävde stora räntor på. När odlingarna gick dåligt och länderna inte kunde betala tillbaka tvingades de ta nya lån för att lösa ut de gamla lånen och så fortsatte det så i en ond cirkel. Bönderna hamnade i skuld till följd av bankernas och den kommersiella marknadens utnyttjande. De gick samman och organiserade sig för att skapa en bättre tillvaro och framtid. FRF har satsat stort på att tillgodose behoven hos traktens jordbrukare och man har också tagit hänsyn till varje bondes rättigheter. För att nå resultat har FRF tagit hjälp av bland annat rättsliga processer. FRF är med och organiserar så kallade lånefonder som innebär att bönderna efter att ha fått investerat en summa pengar erbjuds ett räntefritt lån och slipper då riskera att förlora gården till banken. På detta sätter så förhindrar man att globaliseringens effekter påverkar området och bönderna negativt. (Kjellberg och John 1999)

3.3.1 SEEDS

Inom FRF har man bildat en ideell förening, *Society for Ecological & Environmental Development (SEEDS)* (Kjellberg och John 1999). Organisationens sekreterare P. T. John bjöds in till JAK: s sommarseminarie 2000 i Ammarnäs vid Vindelälven. Där presenterade han SEEDS som organisation. Han underströk att SEEDS inte är ute efter välgörenhet utan affärssamarbete. Bönderna söker efter en marknad där de kan sälja sina jordbruksprodukter. De vill exportera ris, kaffe, ingefära och kryddor. (Stenius (datumlös)) Efter detta inleddes ett samarbete mellan JAK och SEEDS genom PGS.

Föreningen SEEDS i Indien och Pakkam Group Sweden startade ett samarbete år 2000, för att främja ekologiskt jordbruk, biologisk mångfald och bevarande av naturresurser och för att befria bönderna från skuldfällan. Med gemensamma krafter från bönderna anser hoppas de kunna stå emot de negativa effekter som globaliseringen fört med sig och istället kunna skapa något nytt och förändra det rådande ekonomiska systemet. (Stenius (datumlös))

SEEDS är en kooperativ organisation som består av bönder i Kerala som alla är medvetna om de ohållbara förhållandena som bönderna lever under och de är beredda att ta till åtgärder. Syftet med organisationen är att rädda den känsliga regnskogsmiljön, hjälpa småbönder att bli fria från de kommersiella bankernas skuldfälla, främja ekologiskt jordbruk samt rädda traditionella gamla frösorser och husdjur från utrotning eller patentering” (Pakkam Group Sweden (datumlös)). För att uppnå syftet med organisationen har man tre huvudområden som man ska arbeta utifrån;

1. Se till så att bönderna enbart tillhandahåller och använder sig av traditionellt ekologiskt utsäde
2. Hjälpa till med att marknadsföra de ekologiskt odlade grödorna, samt ge certifikat åt de bönder som enbart odlar på detta sätt och lyckas att sälja dem på den så kallade ”Gröna marknaden”
3. Utbilda bönderna i ekologisk odling. Samarbete med miljöorganisationer ska ingå för att tillhandahålla så god utbildning som möjligt (Stenius (datumlös))

3.3.2 *SPACE*

Hösten 2005 bytte PGS officiellt samarbetspartner från SEEDS till *SPACE (Society for Pakkam Agriculture Community Enterprise)*. Sedan 2001 är *SPACE* en undergrupp till SEEDS. SEEDS var en paraplyorganisation som samarbetade med många organisationer och utvecklingsprojektet runt om i hela Kerala.(Erickson 2006 s.3) De var verksam i ca 38 olika projekt. Vilket gjorde det svårt att koncentrera sig på ett specifikt distrikt som Pakkam. (Joseph 2006) Nu får man också en helhet över projektet.

PGS håller föredrag och berättar om sambandet med den globala ekonomin och ekologiska krisen. Syftet är att hjälpa fattiga bönder att bli skuldfria så att de kan gå över till ekologisk hållbart jordbruk i byn. *SPACE* har inlett arbetet med att stödja och organisera

försäljningsställen för giftfria produkter. De samarbetar med PGS för att förmedla räntefria lån till bönder och kvinnokoopertiv i byn Pakkam. (Joseph 2006)

SPACE arbetar med att utbilda självhjälpsgrupperna för att öka medvetenheten om vilka hot globaliseringen och det rådande ekonomiska systemet medför för de lokala ekonomierna. På så sätt vill SPACE få ut grunderna i den räntefria ekonomin och dess ideologiska principer. SPACE strävar efter att förändra det rådande ekonomiska systemet till en räntefri ekonomi. Eftersom den räntefria ekonomin skyddar landsbygdens fattiga bönder från ränta på ränta och skuldfällor. (Joseph 2006)

Shaji. K. Joseph är nationalekonom och gandhian, han är bosatt i Pakkam och arbetade under 1998-2004 för jordbruksdepartementet i Kalpetta med lantbruksutveckling. Han har tidigare varit styrelseledamot i SEEDS projekt i Pakkam och var dess koordinator under 2004. Shaji är nu projektledare på plats och har haft möjlighet att arbeta med projektet på heltid under 2005. Detta gör han även under år 2006 och hans lön på 1000 kr betalas privat av sex svenskar (medlemmar i PGS). Tillsammans med kvinnogrupperna i Pakkam bildade han den kooperativa förening SPACE under 2005. SPACE är en organisation som drivs och verkar för kvinnor. (Zotterman 2005)

2004 var Shaji inbjuden av JAK Medlemsbank till sommarseminariet i Sätra Brunn. För att informera om böndernas svåra situation efter att de hamnat i skuldfällan samt kvinnornas projektidéer i byn Pakkam.(Mimmi Zottermans artikel i miljömagasinet nr 48/ 2005) Där fick han kontakt med representanter inom Rättvis handel.(Zotterman 2006)

3.3.3 ”Den Gröna Revolutionen”

Begreppet ”den gröna revolutionen” lanserades på 1960-talet och handlade om att minska svälten världen med hjälp av nya genmodifierade grödor, GMO inom jordbruket, som tagits fram med vetenskapliga metoder som bioteknik. Genom växtförädling producerades nya sorter av bl.a. ris, vete och majs som manipulerats till att bättre passa produktionen och ge en högre avkastning. Fast GMO-grödorna behövde bekämpningsmedel och konstgödsel för att fungera. De bönder som valde att satsa på GMO-grödorna var i behov av att låna pengar för att göra denna investering. Efter några år visade det sig att de nya odlingsmetoderna förgiftade och skadade jordarna. Samtidigt som många av skadeinsekterna blev resistent mot

bekämpningsmedlen som användes så nya kraftigare sorter utvecklades. (Agebjörn & Elmqvist, 2004, s. 100)

3.4 Bakgrund till *Utvecklingsprojekt*

Pakkam är en by som är beläget i Wayanada- distriktet och tillhör delstaten Kerala. Byn Pakkam ligger beläget i en dalgång med berg och regnskog som omgivning. I området bor det cirka 80 lantbrukarfamiljer (som lever i storfamiljer, efter indiskt mått räknat) och dessa är i sin tur uppdelade i 30-40 kolonier som består av 10-20 familjer i vardera. I området finns det många olika folkgrupper men den som är störst är ursprungsbefolkningen Adivasi, som utgör cirka 80 % av befolkningen och är uppdelad i fyra olika grupper. Den första gruppen heter *Kurma* och består av 9 kolonier. De här människorna äger egen mark och den huvudsakliga försörjningen kommer från det egna jordbruket. Den andra gruppen är *Kattunayka* och består av en koloni. De här människorna äger nästan ingen mark och de är helt beroende av lönearbete. För övrigt lever de på vad naturen har att erbjuda samt jakt och fiske. Den tredje gruppen är *Panya* som består av 8 kolonier. Den här gruppen äger inte någon egen mark och livnär sig på tillfälliga arbeten hos olika bönder samt jakt och fiske. Den fjärde och sista gruppen är *Ooralikurma* som är uppdelad i två kolonier. (Ekstöm 2003) Inte heller den här gruppen äger någon egen mark men det finns en stor kunskap inom hantverk av bambu som man försöker att livnära sig på. (Ekstöm 2003) Förutom ursprungsbefolkningen så finns det en del kristna lantbrukare som ägnar sig åt odling av kaffe, peppar, ingefära m.m.

Fram till slutet av 1960-talet var stamfolken uppdelade och hade nästan ingen kontakt med varandra. Uppdelningen innebar i praktiken att vissa stamfolk inte ingick i bygemenskapen. Flera av stamfolken som ansågs lägst i hierarkin hade ingen rätt att äga mark. Därför fick de ta ströjobb av bönderna och andra som behövde arbetskraft. Dessa människor levde på det naturen kunde ge så som rötter, växter och fisk. Under de senaste decennierna har deras status i byn ökat i och med att man fått en mer accepterad syn och i dag strävar man efter att alla ska leva sida vid sida. Det är svårt att på en plats som sedan långt tillbaka är präglad av sin tradition och etniska tillhörighet att förändra på strukturer. I dagens Pakkam finns en ökad förståelse för varandras seder och bruk och man anser att det är viktigt att ta vara på olika typer av kunskap, något som också kan få Pakkamprojektet att utvecklas. (Zotterman 2006)

Byns bönder har alla deltagit i utbildning och rådgivning i ekologiskt jordbruk och kompostering för jordförbättring (Stenius (datumlös) Pakkamprojektet). Istället för att använda konstgödsel har bönderna producerat sitt eget gödningsmedel i kompostgropar eller kompostbehållare. Den kompost som blir över ska säljas och ge extra inkomst för tillverkaren. Ett lagerhus för säd och ris har byggts, för att bönderna ska kunna lagra sina skördar i väntan på ett bra pris. (Pakkam Group Sweden (datumlös))

Systemet bygger på ett räntefritt lånesystem och återbetalningen ska ske genom ekoturismresorna, Pakkamprojektet skulle stå för kost och logi under resans två veckor (Hallandsposten, Eklöf (datumlös)). PGS har gett räntefria lån till enskilda personer och kvinnogrupper som vill starta egen verksamhet inom hantverksproduktion, bl.a. med pappersåtervinning, tillverkning av sittdynor av rötter från läkeört, sömnad, tillverkning av tvål, och uppfödning av får/getter och kycklingar. De produkter som Pakkam kan erbjuda är femton olika sorters ris, kaffe, the, torkade frukter, bananer, peppar, kardemumma, gurkmeja samt ingefära. När det gäller hantverk så finns det en god kunskap inom tillverkning av bambuprodukter. Kläder och väskor kan också tillverkas och skickas på export. (Pakkam Group Sweden (datumlös) Pakkamprojektet)

PGS stödjer inte bara kvinnogrupper, utan har även gett räntefria lån till andra för att bl. a starta caféer och små butiker. Familjer får räntefria lån för att kunna bli skuldfria. Målet är att hjälpa bönderna att ställa om sitt jordbruk till ekologiskt samt få dem ur den skuldfälla som de hamnat i då de lockats att ta lån för att köpa högavkastande genmodifierade GMO - grödor, från Väst. Bankerna erbjöd handelsgödsel, odlingsgifter och utsäde som man fick med sig direkt vid bankaffären, till en 25 procentig ränta. Förklaringen till bankernas metod var att dessa sedan tidigare slutit avtal med stora multinationella företag, som gjort sig rika på att sälja dessa produkter till fattiga bönder. 80 procent av böndernas lån fick de direkt i handen efter avtal. De fattiga bönderna lockades av tanken att få större och generösare skördar, det som bönderna inte visste om var att man tillsatt terminator-gen i utsädet som innebar att utsädet redan vid inköpet var sterilt och inte kunde återproduceras vid nästa sådd. Detta var något som bönderna upptäckte först året efter. Kemikalierna förstörde gamla kulturväxter och vilda faunan som funnits där sedan urminnes tider. Det var inte enbart jordarna som drabbades utan även människorna som brukade dem. De starka bekämpningsmedlen bönderna köpt visades sig påverka deras fysiska hälsa och de gjorde samtidigt skadedjur resistenta. Bönderna stod nu med höga lån och en avkastning som slukades av den höga räntan. De ställdes nu

inför nya val och dessa var att antingen ta nya lån eller tänka om och se sig om efter nya alternativ. (Pakkam Group Sweden 2005)

Tanken med projektet är att man vill finna gemensamma komponenter med de indiska bönderna och de svenska. Dessa har sammanfattats i 4 punkter. Den första handlar om *jordens biologiska mångfald* som innebär att man oavsett vart man bor skall arbeta för ett gemensamt hållbart jordbruk, där man inte använder sig av genmanipulerade grödor utan enbart det som kan ge en fullt ekologisk avkastning. Det andra är *mänskliga rättigheter*, som innebär möjlig försörjning för såväl ursprungsbefolkningen som för de fattiga bönderna. Det tredje är *rättvisa spelregler i ekonomin* som innebär att man alla tillsammans skall bekämpa storföretagens makt och exploatering av de fattiga. En arena för bönderna att mötas är genom solidaritetsrörelsen. Det fjärde och sista är *rättvis handel och ekoturism* som innebär att man skall genomföra dessa resor på värdlandets villkor (Varför Pakkamprojekt?). Tanken med att strukturera fyra områden är att skillnaden inte är så stor mellan att bo i byn Pakkam i Indien eller att bo i Sverige. Rättvisa spelregler på marknaden för producenter och konsumenter samt mänskliga rättigheter är ett ansvar på internationell nivå.

3.5 Utvecklingsprojekt

Kvinnor i Pakkam startade 2001 ett utvecklingsprojekt som ska generera arbete och inkomster. Detta är ett sätt att skapa lönearbete för den arbetsföra befolkningen i byn. Utvecklingsprojektet involvera många människor eftersom varje familj är delaktig. Projektet är uppbyggt på 28 självhjälpsgrupper med ca 10-14 kvinnor i varje grupp. Det är kvinnorna som ska ta ansvaret för lånen och de nya inkomsterna för att de visat sig vara ansvarsfulla och framgångsrika. (Joseph 2006) Pengarna ska hanteras av kvinnorna under en övergångstid eftersom männen enligt tradition haft makten över familjens resurser och det framför allt är kvinnornas situation som måste stärkas. (Zotterman 2006)

Kvinnorna i självhjälpsgrupperna bildade en gemensam räntefri lånegemenskap. Där sparar kvinnorna 2 kronor vardera i veckan på ett gemensamt konto. Idag finns det ca 20 000 kronor på det gemensamma kontot. Där kan de sedan låna pengar utan ränta i 6 månader till 1 år. Sparlånesystemet ger kvinnorna möjlighet att starta upp olika verksamheter. Målet är ett ekologiskt hållbart Pakkam som har möjlighet till självförsörjning. Detta är ett exempel på att

man kan förändra det rådande ekonomiska systemet genom att stödja dessa självhjälsgrupper. (Joseph 2006)

3.5.1 *Kvinnorna*

Kvinnogrupperna erbjuder också en möjlighet till gemenskap och sammanhållning för kvinnorna, ett sätt att ta plats i byns offentlighet. Kvinnorna får tid att träffas för att prata, samråda och tillsammans kan de ställa krav, till skillnad från tidigare. Kvinnorna har fått självkänsla. (Grus & Guld nr 4 2005 s. 26) Det finns stora problem bland männen med alkoholism. När kvinnorna får ta hand om inkomsterna minskar de sociala problem som alkoholismen orsakar för familjerna. (Grus & Guld nr 4 2005 s. 26)

Kvinnorna ska kollektivt ingå i en kooperativ gemenskap, 10 stycken självhjälsgrupper, varje grupp består av ca 10-14 personer, som tillsammans ska ta hand om 20 kor i en gemensam ladugård. Där kan två och två turas om att ha ansvar för skötseln av djuren, utfodring och mjölkning. De andra kvinnorna i gruppen är då fria att sköta sina vanliga hushållsuppgifter i hemmet eller med odlingen. (Shajis tal och intervju) Den ekologiska mjölken ska sedan säljas till restauranger, affärer och sjukhus inne i städerna, som är villiga att betala ett bra pris för kvalitet. Den mjölk som inte transporteras till staden, ska man i ett lokalt mejeri använda till att tillverka ost- och yoghurt. Ekologiskt foder åt boskapen ska framställas av en kvinnogrupp, för att få egna inkomster och garantera den höga kvalitén på mjölken. (Shajis tal och intervju)

En biogasanläggning planerar man att bygga i anslutning till ladugårdarnas gödsel, som ger möjlighet för kvinnorna att tillreda maten utan att kvinnorna ska behöva gå ut i skogen och samla ved först. Detta sparar både tid för kvinnorna samt bevarar regnskogen.

Kvinnorna har delvis arrenderat och delvis köpt mark för att bygga ladugårdar på. Detta ger inkomst för den bybo som arrenderar ut sin mark. Om tio sådana grupper bildas, blir det lönsamt att köpa en kylbil och att anställa en chaufför. Som kan transportera ca 1000 liter, mjölk i kylbil in till någon av de närliggande städerna t.ex. Calicut varje förmiddag. Man ska uppföra ett testlaboratorium där mjölken ska kvalitets -kontrolleras. (Shajis tal och intervju)

I en av kvinnogrupperna ingår 14 kvinnor som tillsammans tillverkar kakelplattor av lera i en liten verkstad. Kakelplattorna ska användas för golv, tak och väggar. Leran bearbetas för hand

och kavlas sedan ut till plattor. Dessa dekorerar med mönster som stämplas på leran med hjälp av handgjorda trästämplar. Sedan torkas och bränns kakelplattorna i en ugn. Den lilla verkstaden är byggd av bambu, lera och papp. Kvinnorna har fått hjälp av en grupp män i byn, för att bygga verkstaden. SPACE söker efter en marknad för kakelplattor. (Grus & Guld nr 4 2005 s. 26)

Det är kvinnorna som utför det mesta av arbetet i hemmen, de hämtar vatten, samlar ved, uppfostrar barnen och arbetar med jordbruket. De saknar dock kontroll över sin och familjens ekonomi. Det är männen som äger jorden och andra resurser i Pakkam, därför är det oftast männen, inte kvinnorna som står för lånen med påföljd att det är de som är mest skuldsatta. (ibid)

3.5.2 Männen

Ett bambuprojekt består av 130 män som tillverkar bambuprodukter, mestadels bruksföremål. SEEDS har utrustat bambuarbetarna med verktyg, byggt ett tak för arbetarna att arbeta under (skydd mot både sol och regn) och försett dem med mat under arbetsdagarna. Under 11 månader 2004 ingick männen i ett träningsprogram för att utveckla bambuhantverket och för att höja arbetsmoralen bland bambuarbetarna. Alkoholism och dålig arbetsmoral bland männen är ett stort problem för många familjer i byn. SPACE arbetar med att hitta en marknad för bambuhantverket i Mysore och Calicut. (Ekström 2003)

Bland männen har tre grupper organiserat sig för att stödja kvinnorna i deras arbete. Det har varit ett stort tryck från vissa män att få delta i arbetet. Till en början organiserades arbetet så att männen hjälpte kvinnorna i deras arbete. En del av kvinnorna ingår i den grupp som tillverkar kakelplattor och fick hjälp att bygga upp sin verksamhet av männen. Kvinnorna sköter odlingen medan männen vaktar odlingarna nattetid så att de inte blir angripna av elefanter och apor som annars gör stor skada på odlingarna. (Zotterman 2006)

En kollektiv ledningsgrupp på 10-15 kvinnor och män ska ta ansvar för SPACE: s verksamhet från och med 2007. Förberedande åtgärder pågår för att alla i den framtida ledningsgruppen ska vara insatta i uppgiften (ibid.)

3.6 Bakgrund *Ekoturismresor*

"Ekoturism innebär ett ansvarsfullt resande som bidrar till skyddet av naturmiljöer och till lokalbefolkningens välbefinnande"

<http://web.telia.com/~u95202281/HTM/Ekoturism.htm> den 25 april 2006

Ekoturism härstammar från läran om ekologi, läran om samspelet mellan organismer och dess natur. Ska man kunna kalla något för hållbar ekoturismresa måste man möta behoven av att visa upp både den miljön man ska vistas i men man måste också kunna visa upp miljön hos värdpersonerna. Man ska som resenär vistas på platsen utan att göra någon skada på naturen. Detta skall ske i kombination med att aktivt arbeta för att bibehålla miljön på ett sådant sätt att den inte tar någon skada utan lämnas oförstörd till nästa generation. För att uppnå hållbar ekoturism måste man se till hälso- och säkerhetsaspekten, skyddandet av naturresurser och allt annat som kan komma och påverka naturen och människorna som bor där. (Kjellberg & John 1999) Att stödja den lokala ekonomin och tänka småskaligt är ett sätt att beskriva ekoturismen. Ett exempel på det är att man köper de lokala produkterna som finns på plats. Vidare så skall resan präglas av att man vill upptäcka den plats man besöker och man ställer inge höga krav på att det skall finnas de moderniteter som man vanligtvis är van vid, utan man lever efter de förutsättningar som finns på platsen. Resenären ska kunna ta in de intrycken och den miljö och kultur man vistas i och uppleva med alla sinne. För att komplettera ekoturismresa kan man kombinera de faktiska upplevda intrycken med att man i praktiken får känna på att leva ett annat liv eller ta del av andra människors vardag. På så sätt så ökar man förståelsen för andra människor och man får ut mer av resan. Som reseledare för den här typen av resor krävs det att man är aktiv och vägleder sin grupp genom en kulturell och intrycksfull resa som skall kombineras med njutning, upplevelser och trygghet.

(<http://web.telia.com/~u95202281/HTM/Ekoturism.htm> den 25 april, 2006)

För att kunna uppleva så mycket ekoturism som möjligt skall man finna ett sätt att studera och integrera sig med de människorna på plats, man ska inte försöka att implementera sina egna tankar och värderingar som det rätta utan ta del av och lära. All negativ påverkan utifrån som kan förstöra måste förhindras till varje pris. (Kjellberg & John 1999)

3.7 Ekoturismresan

”Pakkam har med en stark relation och ett stort stöd från PGS blivit ett mycket värdefullt och viktigt samhälle grundat på mänskliga värderingar istället för kapitalistiska och ekonomiska. För att utvidga stödet och förtroendet för människorna i Pakkam organiserar PGS ekoturismresor till byn för grupper av människor som får tillbringa sin semester där. De pengarna som blir över efter 14 dagars ekoturismresa går till projektet och lånas sedan ut till större projekt.

Pakkam har utvecklat ett starkt samarbete med PGS. Ett samarbete som har lett till att man velat gå ett steg längre. Man har startat så kallade ”ekoturismresor” till Indien och byn Pakkam. Resorna finansieras på så sätt att resenärerna ett år innan avresan betalar in en summa på 5000 kronor till PGS. I resan ingår kost och logi för de två veckorna man är borta. Flygbiljetten tur och retur står resenärerna själva för. De pengar som kommer in genom ekoturismresorna förvaltas av PGS på så sätt att man finansierar räntefria lån till bönderna. I utbyte får resenärerna en guidad ekoturismresa i Pakkam och dess omgivning. Den avgift man betalat in i förväg täcker mat, resor och övernattnig. Det som man betalar själv är resan till Indien (Indienprojektet). Tanken bakom dessa resor är genomtänkta. På ett bra sätt kan man ”låna” ut en summa pengar till människor som behöver dem och igengäld får man ta del av en kultur och naturupplevelse. Dessutom kan detta ses som ett ypperligt tillfälle att få lära sig mer om vad och hur olika produkter odlas, som i sin tur kan öka förståelsen för alternativa varor. Under de senaste fem åren har det varit ett antal människor som har valt detta sätt att resa på vilket ändrat situationen för många människor i byn. (Erickson 2006)

3.8 Rättvis Handel

Småskaliga producenter, bönder och hantverkare, i syd (Afrika, Asien och Latinamerika) har svårt att sälja sina produkter på världsmarknaden. Genom att pressa priserna och sänka kraven på sina arbetsförhållanden kan de ändå sälja sina produkter men de tvingas gå via mellan händer som alla tar sin del av förtjänsten. Vilket innebär att små producenter i utvecklingsländer har svårt att försörja sig och sina familjer. Detta gör även att det är svårt för lokalsamhället att utvecklas. (Folder Kriterier för Rättvis handel, www.matktradefair.com den 26 april 2006)

Rättvis handel är inget bistånd utan ska ses som en samarbetspartner som stödjer den alternativa handeln som utgår från människan och en utveckling av lokalsamhället. Genom ett affärssamarbete mellan småskaliga producenter, importörer utan mellanhänder, butiker och konsumenter kan man undvika fattigdom och social utslagning. Rättvis handel baseras på skälig betalning, goda arbetsförhållanden, långsiktighet, respekt för de mänskliga rättigheterna och miljömedvetenhet. (Folder Kriterier för Rättvis handel, www.matktredefair.com den 26 april 2006)

Som konsument kan man välja att köpa rättvisemärkta varor. Rättvisemärkt är en social och etisk märkning som ska främja mänskliga rättigheter. Om en produkt är rättvisemärkt innebär det att producenten får skälig ersättning för sitt arbete och har rätt att organisera sig. Barnarbete får inte förekomma. Märkningen ska uppmuntra ekologisk odling och motarbeta diskriminering. (Agebjörn och Elmqvist 2004, s. 62-63, Svensson 2004, s. 9)

4 Analys/slutsats

Syftet med vår uppsats är att undersöka hur man genom ett räntefritt lånesystem kan uppnå hållbar utveckling i en region i ett tredjevärlden land. Vi har också studerat hur kvinnornas liv i byn Pakkam, Kerala i Indien påverkats till följd av de räntefria lånen.

Vi kommer att binda samman teori och empiri på ett sådant sätt att vi kommer fram till en slutsats som besvarar vår frågeställning. Vi kommer förhoppningsvis att kunna ge en förklaring på den räntefria ekonomin inverkan på projektet samt komma fram till huruvida ett sådant projekt kan ses som hållbar utveckling eller inte.

Hur kan ett räntefritt lånesystem leda till hållbar utveckling?

Med hållbarhetsperspektivet i fokus har bönderna i byn Pakkam, Kerala i Indien ställt om sina jordbruk till traditionellt, ekologiskt. Så som Brunthland-kommissionens rapport förevisar kan vi nu i praktiken se ett exempel på där ekonomi, miljö och social välfärd går hand i hand. Människorna i byn Pakkam har lyckats skapa en hållbarhet i sitt jordbruk, som ska leda till att de blir självförsörjande. De har själva skapat en strategi (kvinnorna har fått möjlighet att ta räntefria lån) i form av kvinnoprojekt som ska ge dem inkomst. Dessutom har de insett att förändringen inte kommer att ske uppifrån utan det är bönderna och andra berörda som kan skapa den hållbarheten.

Bönderna vet nu att de kan bli fria från skuld och det har resulterat i en långsiktighet i produktionen. Genom att satsa på kvinnorna och medvetengöra deras roll och dem som individer så har vi sett att man har kunnat skapa en pålitlighet och trygghet i byn. Genom att se kvinnor som företagare och entreprenörer så anser vi att det fått projektet att växa och utvecklas samt fått en säker grund att stå på. Det har även gett kvinnorna en känsla av frihet och inre kraft som de använder för att kunna hjälpa och stödja varandra. Vi får en känsla av att empowerment finns bland kvinnorna eftersom de fått verktyg för att påverka sin egen situation. Genom stödet från de andra kvinnorna i gruppen behöver de inte stå ensamma i sin kamp för oberoende och acceptans.

I byn Pakkam pågår en ekonomisk frigörelse enligt JAK: s ideologi som menar att man på det personliga planet blir fri från ränteskulder. Bevarandet av den biologiska mångfalden ses också som mycket viktig. Vidare hävdar man att skuldökningen leder till att allt färre har kontrollen över sin egen ekonomi. Ett exempel som tydliggör problematiken är den ekonomi och skuld som Pakkams bönder var fast i innan JAK Medlemsbank uppmärksammade deras situation. Många hade tvingat ta lån av kommersiella banker eller ockrare. De hade ingen kontroll över sin ekonomi och därav inte heller över sina liv. Den enda vägen för många av bönderna såg var självmord.

De förhållanden som råder nu är att pengar cirkulerar fritt och räntesystemet flyttas kontinuerligt från människor som har väldigt lite till dem som har väldigt mycket pengar. Ytterligare en aspekt av pengarnas negativa effekter är globaliseringens pengaströmning. De stora multinationella företagen med sina höga ekonomiska förutsättning och storskalighet i produktion slår ut småföretagare som peppar producerande bönder i Pakkam och utesluter dem från den ekonomiska globala arenan. En alternativ organisation vars affärsidé är att stödja den alternativa handeln som utgår ifrån människan och en utveckling av lokalsamhället. Genom samarbete med småskaliga producenter och importörer som är beredda att importera dessa produkter utan mellanhänder så har man ytterligare funnit en form av hjälp till självhjälp.

SIDA liksom Human Development Report 2003, menar att hållbar utveckling kan skapas genom jämställdhet. Att respektera alla människor trots kön, religion och etnisk tillhörighet är ett måste för att man tillsammans ska arbeta för att kunna uppnå hållbarhet. Det är först när människor behandlats jämställt och känner sig jämställda som de kan finna styrkan och viljan att tillsammans kämpa för att skapa en hållbarhet för varandra. Utbildning, makt och självkänsla är förutsättning för människor och borde därför vara möjligt, eftersom människorna möts i dessa forum oberoende av detta. I byn Pakkam har man genom de olika kvinnoprojekten funnit ett sätt att integreras i en gemenskap.

Vad har resultat blivit av JAK Medlemsbanks ekonomiska bidrag till Pakkamprojektet?

Pengarna från JAK Medlemsbank har gjort det möjligt att återgå till det liv de hade innan de hamnade i de stora multinationella företagen och bankernas grepp och det som bönderna

trodde var lätta lösningar på ett stort problem. Med hjälp av pengar från JAK Medlemsbank och stöttning av PGS och SPACE odlar bönderna nu ekologiskt med sina traditionella fröer, egenproducerad kompost osv. Vi kan se tydliga förbättringar för befolkningen i Pakkam.

De familjer som var värst drabbade av skuldfällan har fått hjälp ekonomiskt att bli fri från sina skulder och man har byggt upp en räntefri gemenskap. Det har byggts upp en fröbank där bönderna kan ta del av de traditionella fröerna som funnits i Pakkam sedan urminnes tider, som har precis de egenskaper som Nilgiribergens dalgång kräver. Bevattningsanläggningen förser bönderna i Pakkam med det vatten de behöver för att kunna producera två skördar om året. Pengarna har skapat förutsättningar för att kunna gå vidare i utvecklingen och skapa ett litet samhälle där människor är självförsörjande och uppnår en social och psykologisk trygghet, något som man inte upplevt förut.

För närvarande pågår en utveckling av projektet i och med stödpar, där privatpersoner inom JAK Medlemsbank och andra kan bidra med sina sparpoäng. Sparpoängen i sin tur genererar räntefria lån till kvinnogrupper för att kunna utveckla pågående projekt, såsom exempelvis mejeriprojektet och biogasprojektet. Om stödparprojektet utvecklas som det är tänkt kommer familjerna i byn Pakkam att bli helt och hållet skuldfria och de kommer att ge tryggad inkomst. De kommer också att kunna övergå till att enbart driva husen med biogas vilket underlättar för kvinnorna som då slipper en stor del av sitt tunga och mödosamma arbete med att samla in ved. Tiden som blir över kan kvinnorna istället lägga på sina nya verksamheter, socialt umgänge och utbildning.

I och med att byn Pakkam växer sig starkare och människorna blir tryggare, kommer de också att våga satsa på de nästkommande generationerna och man kan börja tänka långsiktigt och inte bara leva för dagen. Människorna i byn Pakkam kommer att med egna ögon kunna se effekterna och vikten av utbildning för både pojkar och flickor. Flickor och kvinnor kommer att stärka sin självkänsla och företagsamhet så att de i sin tur kan föra vidare empowerment till sina döttrar.

Pakkamprojektet är en lång process där de räntefria lånen har en utlösande effekt. Det är en början på något nytt, som en bro mellan männen och kvinnorna. Med hjälp av ekonomiskt stöd och uppmuntran ligger en stor del av ansvaret hos de berörda människorna, att själva skapa sin framtid och nya livssituation. Det är ju trots allt människor i byn Pakkam som själva

bäst vet vad som behövs och vilka förutsättningar som krävs. De måste själva lära sig leva tillsammans trots olika religion, kast, tradition etc. Förändringen måste ske ur ett slags ”inifrån” perspektiv från de berörda människorna.

Vi anser att Pakkamprojektet är hjälp till självhjälp. Det bygger vi på att man valt en region där alla förutsättningar för utveckling redan finns, där människor är öppna för ekonomisk hjälp utifrån och samtidigt beredda på att utifrån sina egna förutsättningar bygga upp en hållbarhet i regionen. Byn Pakkam är ett område som både har det rätta geografiska läget, tillgång på vatten och bördig jord samt mänskliga viljan att förändra sin situation. Genom ekonomisk stöttning från JAK Medlemsbank via PGS och organisatorisk hjälp från PGS och SPACE finns återigen en framtid för människorna i byn. Det är trots allt människorna i byn Pakkam som vet hur man bäst överlever, i deras samhälle och det är detta som bygger projektet.

Ekoturismresorna har bidragit till ett mänskligt möte mellan PGS: s medlemmar och byns befolkning, som har gett en djupare förståelse för olika kulturer och levnadsvillkor. Byns befolkning har fått möjlighet att med egna ord beskriva sin situation och få en chans att visa sin vardag. Ett forum för diskussion och utbyte av varandras erfarenheter minskar avståndet mellan ”vi” och ”dem”. Ekoturismresorna har medvetengjort kvinnornas situation ännu mer eftersom man med egna ögon får ta del av deras sätt att leva. Genom att följa med på en resa får man se hur pengarna, dvs. de 5000 kronorna som resenärerna lånat ut förvaltas och till vad de används.

Vidare går att konstatera att de räntefria lånen från PGS varit en absolut förutsättning för att bönderna överhuvudtaget skulle kunna börja om på nytt. Utan denna ”hjälp till självhjälp” skulle bönderna gå en oviss framtid till mötes om det ens skulle ha överlevt, med tanke på de många självmord som begåtts i regionen.

Hur påverkar Pakkamprojektet kvinnorna, ekonomiskt, socialt och jämställdhetsmässigt?

Tidigare har kvinnorna inte haft några egna pengar och inte varit med och beslutat om vad pengarna ska användas till. Kvinnorna har inte haft möjlighet att ta del av familjens ekonomi eftersom det enligt traditionen är männen i Pakkam som har stått för ägandet av mark,

egendom, inkomster och besluten. Denna situation har förändrats på så sätt att det idag finns kvinnor som är med och äger verksamheter. Det man har gjort är att man har gett kvinnorna mer ansvar och lyft fram dem som en del av samhället, något som resulterat i att kvinnorna blivit mer medvetna och självständiga. De ses som en stark grupp och stödet från andra kvinnor i byn har gett dem självkänsla och handlingskraft att stå emot eventuellt "förtryck". Kvinnorna är idag en del av beslutsprocessen och deras åsikt har betydelse.

Enligt SIDA så kan man uppnå en hållbar utveckling och nå hållbarhet för världens länder om man väljer att satsa på jämställdhet. Om kvinnor får chansen att komma ut i arbetslivet, utbilda sig, starta egna verksamheter/företag så skulle de bidra till familjens försörjning. Kvinnorna skulle kunna starta egna sociala organisationer och öka sin självkänsla. I byn Pakkam är man på god väg att uppnå detta. Utbildningen anses viktig för både pojkar och flickor och tack vara att byn fått ekonomisk hjälp att förändra sin livssituation så kommer de i framtiden att kunna bli självförsörjande. Med traditionella fröer kan de odla ekologiskt som genererar en bättre och hållbar miljö.

Jämställdhetsmässigt finns det mycket kvar att göra men en process har startats och ambitionen är att män och kvinnor ska finna balans och fungera sida vid sida i vardagen. Det man inte får glömma är att livet ter sig annorlunda för människorna i Pakkam i jämförelsevis med här. Traditionerna, religioner och kast/stamtillhörighet sätter regler och normer som är svåra att ändra på. Med projektet har man skapat en öppen dialog som bara de berörda människorna kan bygga vidare på. En process har startat bland människorna i byn Pakkam som på sikt förhoppningsvis kommer att leda till en större frihet för nästkommande generationer flickor. Förhoppning är att de kommer att leva sida vid sida med lika stora möjligheter att få utbilda sig och arbeta med det man själv vill. Traditioner och sociala strukturer är svåra att förändra på kort sikt utan är en långsam och långsiktig process, som inte kan förändras enbart genom det ekonomiska stödet som man fått från JAK Medlemsbank.

Socialt har projektet förändrat kvinnorna en hel del. Från att tidigare endast vistats i hemmet och ute på fältet är de nu en del av en större gemenskap, där många av kvinnorna deltar i det sociala livet i byn. Stöttningen från andra kvinnor och den sociala gemenskapen har gett kvinnorna mer kraft att utveckla sig som individer men också kraften att säga ifrån. Tidigare när kvinnorna var isolerade till hem och arbete visste de inte så mycket om andras situation och inte heller att det gick att ändra på rådande förhållanden.

Idag finns SPACE som drivs av kvinnor och verkar för kvinnor. Där kan kvinnor utveckla sina idéer, samtala och påverka. SPACE fungerar som ett forum för empowerment på så sätt att det finns det som karaktäriserar empowerment. Där finns till att börja med *resources* av social karaktär, vilket innebär att kvinnor kan gå samman i sina idéer och göra sin röst hörd i frågor som påverkar deras situation/status. Tillsammans med gruppen blir kvinnorna starka och kan då förändra på ett sätt som inte var möjligt tidigare eftersom kvinnorna var mer bundna till hemmet. Där finns också *agency* i form av SPACE som organisation, som i det här fallet fungerar som en slag förmedling där kvinnorna verkar. Det tredje är *achivements* vilket blir resultatet av vad kvinnorna i byn Pakkam och organisationen SPACE verkligen åstadkommer. I praktiken kan man se att det har skett en förändring för kvinnorna. I dag finns en mer självsäkerhet bland kvinnorna och det finns flera projekt som visar på kvinnornas kraft att kunna genomföra sina idéer. Med stöttning av varandra har de inte bara ökat tron på sig själva. De har också visat männen att de kan bidra till familjens försörjning och förändra familjens situation till det bättre. Kraften från kvinnorna kommer ”inifrån” dem själva och ”underifrån” på gräsrotsnivå. Man kan se det ekonomiska bidraget från JAK som ett sätt för kvinnorna att kunna genomföra sina idéer och önskningar till praktisk verklighet. Det är viktigt att betona att pengar ska fungera som ”hjälp till självhjälp” men det är kvinnorna i Pakkam som själva kommit fram till hur de kan förändra sin situation.

Genom den räntefria lånegemenskapen som kvinnorna ingår i har man funnit ett sätt att praktiskt i en kvinnlig enhet skapa förutsättningar för att kunna frigöra sig ekonomisk.

5 Käll- och Litteraturförteckning

Agebjörn Anika & Elmqvist Annika (2004), *"Sänkt pris kort datum – Grundkurs i globalisering"*, Stockholm: Leopard Förlag.

Boström, Magnus (red) och Sandstedt, Eva (red), (2004) *"Är vi på rätt väg? Studier om miljöfrågand lösning"* Stockholm: Formas.

Elwér, Monika, (2001), "Empowerment fråga om genus, makt och social transformation", Hettne, Björn och Ericksson Leif (red), *Makt och internationella relationer*, Lund: Studentlitteratur.

Jamison, Andrew; (2003) *"Miljö som politik"*, Lund: Studentlitteratur.

Kabeer, Nailan (2002) "Resources, Agency, Achievement: Reflections on the measurement of Women's Empowerment" SIDAstudies no 3 *Discussing Women's Empowerment: Theory and Practice*", Stockholm: SIDA

Kennedy Margit (1989) *"Pengar utan ränta och inflation - Ett bytesmedel som tjänar alla"*, Göteborg: Bokförlaget Korpen

Möller, Annika (red) Corell, Elisabeth och Söderberg, Henrietta (2005) *"Från miljöpolitik till hållbar utveckling - en introduktion"*, Malmö, Liber förlag

Paolini, Albert (1999) "Globalisering" Eriksson, Catharina, Eriksson Baaz, Maria och Thörn, Håkan (red) *Globaliseringens kulturer - Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*, Andra oförändrade upplagan 2002, Falun: Bokförlaget Nya Doxa

Salih M. A. Mohamed (2001), "Globalization, Sustainable Development and Enviroment. A Balancing Act" Schuurman, Frans J (red) *Globalization and Development Studies – challenges for the 21st century*, Amsterdam: SAGE Publications

Svensson Ann-Marie (2004) *JAK Boken om Räntefriekonomi och Ekonomisk frigörelse*, Skövde, JAK Medlemsbank

Sörlin Sverker (red), Abrahamsson Viking Kurt, Hällgren Jan-Erik, Sundström Tage, (1997) *"Humanekologi-Naturens resurser och människans försörjning"* Stockholm: Carlssons bokförlag

Thörn, Håkan (2002) *Världssamhället Från Seattle till Bohuslän (via syd) Thörn, Håkan (red)"Globaliseringens dimensioner Nationalstat, världssamhälle, demokrati och sociala rörelser"* Stockholm, Bokförlaget Atlas.

Tidskrifter;

Grus & Guld-Medlemstidning för JAK Medlemsbank nr 4, 2005, Skövde, JAK Medlemsbank

Grus & Guld-Medlemstidning för JAK Medlemsbank nr 2, 2006 Skövde, JAK Medlemsbank

Omvärlden nr 6 september, 2005 *Storsatsning vill skapa motbild*, Stockholm, SIDA

Artiklar;

Miljömagasinet nr 5/2005, Zotterman, Mimmi, *Ett civilsamhälle i rävsaxen-räntorna knäcker bönderna*

Miljömagasinet nr 48/2004, Gerstenberg, Susanne , *Pakkam i Indien får hjälp till självhjälp*

Hallandsposten, Eklöf, Niklas (datumlös), *Indiskt besök på FN-förening*

Material från Pakkam Group Sweden;

Aldergård, Erik (datumlös), *Pakkamprojektet*

Ekström KarinMalin reseskildring (2003)

Erickson, Per- Olof (2006), *nyhetsbrev*, Pakkam Group Sweden - Ekonomisk förening

Kjellberg, Oskar och Thomas, John Panamoottil (1999- 10-01), *Pakkam Förslag till projekt där en förening av lantbrukare med hjälp av en räntefri bank skapar en modellby som odlar utan konstgödsel och pesticider*

Pakkam Group Sweden (datumlös) *Pakkamprojektet Från genetiska kalhyggen och global masskultur till biologisk och kulturell mångfald*

Pakkam Group Sweden, (juni 2004), *Shajis tal i Sättra Brunn*

Pakkam Group Sweden (datumlös), *Samlade intryck från Indien*

Pakkam Group Sweden (datumlös), *Varför Pakkamprojektet?*

Stenius Eva (saknar datum) *Dokument Pakkamprojektet*

Stenius, Eva (datumlös) *Rädda indiska ekologiska småbönder*

Zotterman Mimmi (2006) *Beskrivning av utvecklingsinsats, SIDA ansökan*

Material från SEEDS;

Pakkam Group Sweden (datumlös), *Pakkam rese-projekt*

Thomas, John Panamoottil (datumlös), *Prikect in Brief*, SEEDS

Thomas, John Panamoottil (datumlös), *Undertake an Eco Tour to support the Adivasi Community of Pakkam Fighting for livelihood and dignity*, SEEDS sustainable ecological and enviroment development society, Kerala

Broschyrer;

JAK Medlemsbank (2004-11-24), *Stödspår*

Pakkam Group Sweden (2005-01), *Ge ditt stöd till: Ekologisk odling Småbönder och Ekoturism i Indien*, Sundsvall

Rättvis Handel Världsbutikerna (2001), *Kriterier för Rättvis Handel*

Rapporter;

FN (2003) Human Development Report 2003 (sammanfattningen av UNDP),
Copenhagen/UNDP: s nordiska förlag

FN (2004) Human Development Report 2004 (sammanfattningen av UNDP),
Copenhagen/UNDP: s nordiska förlag

Internet Adresser;

Pakkam Group Sweden
<http://www.pakkam.se> från mars till maj

Rättvis Handel,
www.matktradefair.com den 26 april 2006

Svenska Ekoturismföreningen, Järpen
<http://web.telia.com/~u95202281/HTM/Ekoturism.htm> den 25 april 2006

SIDA,
<http://www.sida.se/jamstalldhet/snurran.htm> den 25 april 2006

Indien.nu
<http://www.indien.nu/kartor-guider/kerala/> den 26 maj 2006

Muntliga källor

Intervjuer med representanter från Pakkam Group Sweden, JAK Medlemsbank och projektledare för Pakkamprojektet i Indien

6 Bilaga

6.1 Intervjufrågor (3 personer)

- 1a) Hur ser du på begreppet hållbar utveckling?
- 1b) Kan en räntefri ekonomi leda till en hållbar utveckling?
- 2) Hur och varför startade ett samarbete mellan JAK Medlemsbank och byn Pakkam i Indien?
- 3) Vad var och vad är din roll i detta samarbete?
- 4) Hur skapades Pakkamprojektet?
- 5) Varför lånade JAK Medlemsbank ut pengar till Pakkamprojektet?
- 6) Vilka var initiativtagare till Pakkam Group Sweden?
- 7) Har Pakkamprojektet haft några svårigheter på vägen? I så fall vilka eller vad?

6.2 Intervjufrågor (1 person)

- 1a) Hur ser du på begreppet hållbar utveckling?
- 1b) Kan en räntefri ekonomi leda till en hållbar utveckling?
2. Vad har du för roll i Pakkamprojektet?
3. De flesta räntefria lån går till kvinnorna - varför?
4. Hur har de räntefria lånen påverkat kvinnorna och deras familjer? (fördelar/nackdelar)
5. Vilka projekt finns i Pakkam?
6. Vilka investeringar har gjorts i Pakkam?
7. Varför bytte ni samarbetspartner? Från SEEDS till SPACE?
8. Gandhi- är rörelsen en inspirationskälla?
9. Hur skapades idén om ekoturismresor?

6.3 Bilaga Karta över delstaten Kerala i Indien

(<http://www.indien.nu/kartor-guider/kerala/> den 26 maj 2006)